

УДК 140

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.2.5>**Добровольська Вікторія Анатоліївна**

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки
Херсонської державної морської академії
пр. Ушакова, 20, Херсон, Україна
orcid.org/0000-0002-5262-7425

Місевич Світлана Володимирівна

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки
Херсонської державної морської академії
пр. Ушакова, 20, Херсон, Україна
orcid.org/0000-0002-1051-4908

ФЕНОМЕН ДЕСТРУКТИВНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У БУТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ: МЕТААНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті досліджено актуальну проблему деструктивної (негативної) самореалізації у бутті сучасної людини. Проблема формування духовності в умовах постіндустріального суспільства є загальнолюдською проблемою, а духовний розвиток особистості є запорукою гідної цілісної самореалізації. Деструктивна самореалізація може проявлятися на рівні спотворення мотивації самореалізації, на рівні засобів і способів її здійснення і на рівні отриманого в процесі самореалізації результату. Зазначено, що феномен негативної самореалізації у сучасному науковому дискурсі недостатньо вивчений.

Мета дослідження полягає у філософському осмисленні проблеми деструктивної самореалізації у бутті людини, обґрунтуванні феномену негативної самореалізації з позиції методу метаантропології. Методологічною основою роботи є методи дедукції, аналізу, синтезу, систематизації, узагальнення, а також компаративістський та феноменологічний методи.

Важливим результатом дослідження є те, що самореалізація особистості є важливою умовою повноцінної людської життєдіяльності. Розглянуто самореалізацію особистості як визначальний чинник її діяльності, як соціальний розвиток особистості. Самореалізація виявляє пізнавальний, ціннісний і комунікативний потенціал людини. Проаналізовано взаємозв'язок самореалізації з категоріями самоактуалізації, самоздійснення, буття. Акцентовано увагу на важливій формі самоздійснення – професійному самоздійсненні, що характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу фахівця у вибраній професії. Категорія буття повністю розкривається у трьох вимірах: буденному, граничному та метаграничному. Охарактеризовано зміст негативної самореалізації та причини виникнення. Однією з головних причин деструктивної самореалізації є незнання людиною самої себе. Негативна самореалізація – це відмова від можливостей, які світ надає для реалізації людини. Спотворення цінностей і мотиваційного складника самореалізації може відбуватися в різних життєвих сферах. Наведено приклади, як деструктивна самореалізація проявляється у межах буденного й особистісного рівня світогляду. Висунуто припущення, що проявів негативної самореалізації у людини з філософським світоглядом немає. Деструктивна самореалізація є руйнівною, тому на її основі суспільство існувати не може.

Ключові слова: самореалізація, самоактуалізація, самоздійснення, буття, деструктивна самореалізація, метаантропологія.

Вступ. Сучасне суспільство часто характеризується як постіндустріальне, постеконімічне чи інформаційне суспільство, якому притаманні такі риси, як динамічність, амбіційність, мобільність. У такому середовищі, де інформація є основним ресурсом, особливо гостро відчувається конкуренція, а матеріальне переважає над духовним. Проблема формування духовності стала загальнолюдською проблемою і кожної окремої людини. Духовний розвиток особистості

є запорукою гідної цілісної самореалізації. Цілісна самореалізація окремої особистості, своєю чергою, є запорукою успішного суспільного розвитку загалом.

Мета та завдання. Мета статті полягає у філософському осмисленні проблеми деструктивної самореалізації в бутті людини, обґрунтуванні феномену деструктивної самореалізації з позиції метаантропології.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність розв'язання таких дослідницьких завдань:

- розкрити основні дефініції досліджуваної проблеми у сучасному науковому дискурсі;
- простежити феномен негативної самореалізації в бутті сучасної людини з позиції метаантропології.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи, такі як дедукція, аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, а також компаративістський метод та феноменологічний метод як феноменологічна конструкція. У контексті усвідомлення екзистенціальних вимірів проблеми деструктивної самореалізації в межах певного світогляду був застосований метод метаантропології, який передбачає буденний, особистісний та філософський типи світогляду відповідно у буденному, граничному та метаграничному бутті.

Результати. Проблема самореалізації людської особистості належить до завжди актуальних проблем, оскільки стосується питань позиціонування людини у соціумі та світі загалом, реалізації життєвих завдань, досягнення цілей власного життя.

Ми виявили, що для повного розкриття проблеми насамперед варто визначити основні характеристики сучасної людини і зміст основних понять «самореалізація», «самоактуалізація», «самоздійснення», «буття».

Аналізуючи сучасну людину, слід звернути увагу на характеристики сучасного суспільства. Отже, суспільство, в умовах якого існує, живе та творить сучасна людина, нерідко називають суспільством споживання. Погоджуємося з думкою французького філософа, постмодерніста Ж. Бордріяра, який у праці «Суспільство споживання. Його міфи і структури» зазначає, що «... речі не становлять ні флори, ні фауни. Однак вони створюють явне враження рослинності, що розмножується, або джунглів, де нова дика людина сучасності насилу відшукує знову прояви цивілізації. Ці фауна і флора створені людиною і з'являються, щоб оточити її й проникнути в неї, як у поганих науково-фантастичних романах» [1, с. 4]. Таким чином, Ж. Бордріяр характеризує суспільство в умовах консюмеризму, акцентуючи на тому, що суспільством споживання є те, де не лише є предмети і товари, які бажають купити, а й де саме споживання спожито у формі міфу [1, с. 5].

В умовах консюмеризму зрозуміло, що людина є зацикленою на матеріальному збагаченні як умови щасливого існування. Вибір, який вона здійснює, не належить їй, він є детермінованим виходячи з потреб суспільства споживання, і тут з'являються такі дефініції, як «тренди», «антитренди», «мода» тощо.

Погоджуємось з науковцем Є. Цимбал стосовно того, що суспільство споживання перетворює особистість на споживача, змушує її розкривати свій творчий потенціал за допомогою споживання. Автор вважає, що самореалізація особистості через споживання (навіть креативне) не є повноцінною формою ні творчої, ні соціальної (статусної) самореалізації. Така самореалізація не є гідною альтернативою професійної, гендерної й інших форм самореалізації через непридатність споживацької діяльності до розкриття усієї різноманітності аспектів особистості [2, с. 28].

Безпосередньо щодо самореалізації особистості, то остання є важливою складовою частиною повноцінного людського існування, вона відображає ступінь життєвої задоволеності особистості [3, с. 26–28].

Продовжуючи дослідження проблеми самореалізації, ми звернулися до Філософського енциклопедичного словника, щоб дізнатися, як трактується поняття самореалізації. «...Самореалізація передбачає найоптимальнішу для конкретної людини взаємодію сутнісних сил, розгортання яких є мірилом людинотворчого потенціалу конкретно-історичних типів соціуму

й культури. Самореалізація невіддільна від усвідомлення людиною самої себе, хоча й не вичерпується останнім, містить неусвідомлюване» [4, с. 563].

Самореалізацію особистості як визначальний чинник її життєдіяльності у своїй роботі досліджує І. Бех. Автор позиціонує самореалізацію як фундаментальну цінність особистості, що також є її характеристикою і водночас виступає найвищим рівнем її розвитку. Дослідник наголошує, що «центральною мотивацією самореалізації як діяльності виступає прагнення особистості продовжити себе в інших людях» [5, с. 31–66].

Інтегруючою основою формування цілей різноманітної діяльності на всіх рівнях є поняття самореалізації та самоактуалізації. На перший погляд, вони є близькими. Але зазначимо, що в сучасному науковому філософсько-освітньому дискурсі зустрічаємо суттєве розрізнення понять «самореалізація» та «самоактуалізація». Так, наприклад, у своїй роботі Н. Петренко наголошує, що «...самоактуалізація може розглядатися як базисний процес саморозвитку особистості та інтегральна мета освітньої діяльності, що на нього орієнтується. Натомість самореалізація – це процес утілення особистістю своїх умінь, знань, талантів у життя, тим самим стверджуючись у житті як особистість. Самореалізація – це процес становлення себе як особистості у суспільстві, процес становлення авторитету, виконання своїх бажань, певною мірою це завоювання найбільш придатної для особистості життєвої території, місця під сонцем» [6, с. 53]. Отже, головне питання самоактуалізації: хто я? Головне питання самореалізації: чи все я зробив?

Самоактуалізація у роботі Л. Московець постає такою, що стосується особистості, яка є активним суб'єктом життєдіяльності. В основі самоактуалізації та самореалізації лежить внутрішня мотивація, але попри це дані поняття є подібними, але в жодному разі не тотожними. Самоактуалізація передує самореалізації, «адже особистість у процесі життєдіяльності визначає свої потенційні можливості, сенс свого існування, здійснює актуалізацію здібностей, а вже на наступному етапі, в процесі діяльності відбувається їх реалізація», і це вимагає від особистості неабияких вольових зусиль [7, с. 52].

Самореалізацію як соціальний розвиток особистості позиціонує у своїй роботі Т. Гарасимів, виокремлюючи таке поняття, як «цілісна самореалізація». Він розмірковує, що «вона, відображаючи внутрішню єдність, багатоманітність та повноту процесу самореалізації особистості в її життєдіяльності, одночасно відображає певний «підсумок», ступінь цілісного розвитку особистості взагалі. Тому цілісність самореалізації це й є відображення об'єктивної закономірності процесу самоздійснення особистості загалом, і фіксація рівня досягнення цієї мети на кожному етапі життєвого шляху особистості» [8, с. 220].

Самоздійснення особистості є достатньо складним за своєю структурою поняттям і є подібним до поняття самореалізації, але не тотожним. Часто у науковому дискурсі дане поняття позиціонується у таких формах, як життєве та професійне. О. Кокун визначає дані категорії так: «Особистісне самоздійснення являє собою свідомий саморозвиток людини, у процесі якого розкриваються її потенційні можливості у різних життєвих сферах, результатом чого є постійне досягнення особистісно та соціально значущих ефектів, формування власного «простору життя». Автор виокремлює важливу форму самоздійснення – професійне самоздійснення, що характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу фахівця у вибраній професії, розвитком його здібностей, взаємопоєднанням із професією, повсякчасною затребуваністю його професійної кваліфікації, широким використанням його професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями [9, с. 5].

Вагомим стає питання про здатність особистості діяти в новому життєвому просторі, здатність прислухатися до відчуття себе, внутрішнього духовного стану, здатність знайти сенс свого буття, тобто «самореалізуватися» і «самоздійснитися».

Поняття «буття» у Філософському словнику визначається так: «Фундаментальна філософська категорія, що позначає реальність, яка відбивається і перетворюється свідомістю, і виступає не тільки матеріальною, а й духовно-душевною (особистість), а також реальністю об'єктивної душі (культура). Тому можна говорити про буття природи, буття особистості, буття культури. Їх взаємодія становить основу буття людини. Буття природи характеризується

необхідністю, буття особистості – свободою, буття культури – єдністю свободи й необхідності. Категорії буття в більшості філософських систем протиставляється категорія «ніщо» [10, с. 18].

Як зазначає Н. Хамітов, у метаантропології категорія буття повністю розкривається у трьох вимірах: буденному, граничному та метаграничному. Буденне буття окреслює вимір людського буття, у межах якого відтворюється родове та цивілізаційне буття людини. Сприйняття буденного буття як самоцінності гальмує актуалізацію неповторно-особистісного начала. Граничне буття окреслює вимір людського буття, в якому відбувається свідомий вихід за межі буденності з її безособовою гармонією в екзистенціальний простір, де людина актуалізує особистісні ознаки, стаючи одночасно відкритою світові та самотньою по відношенню до нього [10, с. 19]. Стосовно метаграничного буття, то воно постає як вимір людського буття, на якому відбувається вихід за межі буденного буття з його безособовою завершеністю і граничного буття з його незавершеністю і усвідомленою екзистенціальною відокремленістю [10, с. 20].

Зазначимо, що буття людини являє собою складну і суперечливу взаємодію в індивіді та суспільстві буття природи, особистості і культури. У бутті людини буття природи стає буттям її тілесності, що взаємодіє з психікою й особистістю, і водночас це буття навколишньої природи, включеної у сферу людської діяльності. З іншого боку, саме культура стає природою людини, що робить комунікацію сутнісною рисою людського буття [10, с. 19].

У самореалізації виявляється існуючий пізнавальний, ціннісний і комунікативний потенціал особи. Стосовно самої комунікації як сутнісної риси людського буття звернемося до праці німецького соціолога Н. Лумана «Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах», який розглядає комунікацію як специфічну операцію, яка характеризує виключно соціальні системи, а суспільство як система своєю чергою, визначається операцією, яка відтворює цю саму систему. Дослідник стверджує, що комунікувати може тільки комунікація, але не дія, що знаходиться в системі комунікацій [11, с. 115–116].

Автор говорить про таке поняття, як «автопоезис», що означає автопоетичну систему, яка відтворює всі свої елементарні частини за допомогою діючої системи таких самих елементів і завдяки цьому відмежовується від зовнішнього середовища. Місце рефлексії значне, але воно лежить в основі, отже, ні в жодному разі не означає певну відмінну характеристику [11, с. 114–124].

Н. Луман наголошує, що не дія, а комунікація є нерозкладною (елементарною) соціальною операцією, і до того ж саме тією операцією, яка неминуче включається завжди, коли утворюються соціальні ситуації.

Він продовжує, що комунікація встановлюється через синтез трьох різних селекцій, а саме: селекції інформації, селекції повідомлення цієї інформації і селективного розуміння або нерозуміння повідомлення та його інформації. Тільки разом вони виробляють комунікацію. Особливе значення у роботі мають місце відмінності сприйняття і комунікації. Автор наголошує, що саме комунікація дає значні можливості для сприйняття, здійснюється разом із ним. Але сприйняття залишається подією насамперед психічною, що не володіє комунікативною екзистенцією [11, с. 114–124].

Ще одне цікаве твердження автора стосовно того, що комунікативна система є повністю закритою тому, що компоненти, з яких вона складається, відтворюються через саму комунікацію. Ця система є автопоетичною системою в тому сенсі, що всі її елементарні частини виробляються і відтворюються самою системою [11, с. 114–124].

Основні характеристики комунікації за Н. Луманом полягають у такому:

- однією з рис комунікації є те, що вона не має певної цілі, вона або відбувається, або ні;
- комунікація не завжди спрямована на консенсус, іноді вона спрямована саме на спір;
- комунікація дублює реальність, може створювати дві версії цієї реальності: так – формулювання і ні – формулювання, таким чином змушуючи до селекції.

Основою життєвого вибору та успішної самореалізації особистості являються ціннісні орієнтири.

Стосовно цінностей Н. Луман говорить про те, що вони не є прямими в комунікації, про них лише натякають. «Дискутують не про цінності, а про переваги, інтереси, положення, програми. Але все це ще не означає того, що система цінностей існує» [11, с. 114–124].

У праці «Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах» Н. Луман здійснив ґрунтовний аналіз комунікативної системи, змінив бачення «звичного» розуміння комунікації [11, с. 114–124].

У сучасному світі зі словом «самореалізація», на перший погляд, асоціюється щось позитивне: розвиток, самовдосконалення, успіх. Але у психоаналізі, як і у психології, існує поняття «деструктивної» або «негативної» самореалізації.

У звичайному повсякденному житті негативна самореалізація має місце в тому разі, якщо під час її здійснення людина завдає значної шкоди собі, окремим людям, групі людей або суспільству в цілому. Така шкода може бути пов'язана із систематичним утиском інтересів або потреб, частим негативним впливом на емоційний стан, створенням загрози фізичному або психічному здоров'ю (власному або інших людей). Деструкція може проявлятися вже на рівні спотворення мотивації самореалізації, далі – на рівні засобів і способів її здійснення і в кінцевому підсумку – на рівні отриманого в процесі самореалізації результату [12, с. 216].

Спотворення цінностей, а також мотиваційного складника самореалізації може відбуватися абсолютно в різних життєвих сферах. При цьому деструктивна самореалізація в одній сфері часто є наслідком обмеження чи спотворення самореалізації особистості в альтернативних сферах і супроводжується вираженим бажанням виділитися, заявити про себе будь-яким способом, навіть не схвалюваних соціально. Як правило, така поведінка виходить за рамки нормативного та безпечного [12, с. 216].

Негативну самореалізацію можемо трактувати як втечу від світу. Як зазначає відомий філософ Н. Аббаньяно, втеча від світу – це відмова від можливостей, які світ надає для реалізації людині. Вона викликана радикальним невір'ям у ці можливості, тому вона може бути тотальною відмовою, що стає для особистості метою. Існує часткова відмова, що опиняється дієвим засобом, яка дає змогу панувати над самим собою і речами. Відмовляються ті, хто прагне лише до головного, до того, в чому він визнав і визначив власну реалізацію, і нехтує тим, що йому заважає і відволікає. Однак тотальна відмова – це відмова того, у кого немає іншої мети, як самої відмови, і тому він передбачає лише в ньому свою реалізацію. Але ця відмова не є формою самореалізації, це є зреченням від усякої реалізації. Підсумком втечі від світу може стати лише тотальне заперечення екзистенції. Особистість у цьому разі помилково приймає це як позитивну форму самореалізації, бо, по суті, це абстрактне заперечення будь-якої реалізації. У дійсності це втеча людини від самої себе [13, с. 236–37].

Як аргумент наведемо влучні слова Ю. Габермаса про те, що «зараз маніпуляція, свідоме і несвідоме, продуктивні і деконструктивні сили, експресивна самореалізація і репресивні десублімації, що гарантують і віднімають свободу, ефекти, істина й ідеологія – усі ці моменти злилися воедино. Вони не об'єднані внутрішньо, але мимоволі беруть участь у дискусії контрагентів процесу. Диференціації піддалися таким нищівним нападкам, що критика в підсумку так і не змогла виявити контрасти, відтінки і вторинні тони на рівнинному, мертвленному ландшафті, що опинився у владі тотального насильства та контролю з боку закритого світу, де все вже заздалегідь прораховано і зважено» [14, с. 205].

Ю. Габермас говорить про самосвідомість, що вона «повертається у формі сталої рефлексивної культури, самовизначення – у формі генералізуючих цінностей і нормативів, самореалізація – у формі прогресуючої індивідуалізації усупільнених суб'єктів. Однак те, що відбувається в ході диференціації структурних основ життєвого світу нарощування рефлексії, універсалізму та індивідуалізації, тепер уже не підходить під опис зростання у форматі відносин суб'єкта до самого себе. І тільки за опису з погляду філософії суб'єкта можна уявити суспільну раціоналізацію і розвиток розумного потенціалу суспільної практики як саморефлексію усупільненого макросуб'єкта» [14, с. 209].

Основні положення щодо деструктивної самореалізації та з'ясування причин їх виникнення описує у своїх працях російський філософ В. Байлук. Він виокремлює основні причини, що спонукають людину ставати на шлях деструктивної самореалізації, та наголошує на тому, що кінцевий результат такого шляху – обов'язково поразка. Розглянемо деякі із запропонованих автором положень:

1. Однією з головних причин деструктивної самореалізації є незнання людиною самої себе, тобто питанню самоактуалізації тут немає місця, що і призводить до негативної самореалізації.

2. Схильність людини, особливо на ранніх етапах життя, до зовнішнього впливу, що говорить про відсутність особистої позиції та критичного мислення.

3. Відсутність об'єктивності у співвідношенні бажань людини й її можливостей, коли бажання явно перевершують можливості. «І тоді людина нерідко стає на незаконний шлях присвоєння того, чого не може отримати, реалізуючи свої можливості».

4. Процес творення благ собі й іншим вимагає великих зусиль, постійної цілеспрямованості, постійного саморозвитку, інколи людина вибирає легший шлях – «прозорий» шлях зла.

5. Причини у своїх невдачах, поразках у житті люди дуже часто схильні бачити не в собі [15, с. 69–70].

«Досягнення суб'єктами негативною самореалізацією успіхів, які є псевдоуспіхами, тому що ця самореалізація є деструктивною, руйнівною, і на її основі суспільство існувати не може», – зазначає В. Байлук [15, с. 70].

У своїй праці Ю. Обухова наводить приклади деструктивної самореалізації особистості на прикладі терористичної діяльності, за якої за рахунок чужорідного інформаційно-психологічного впливу відбувається спотворення мотивації і цілей самореалізації особистості. Зазначена самореалізація може проявлятися в асоціальній, протиправній, девіантній поведінці людини [12, с. 65–66].

Спираючись на основні положення метаантропології як філософської теорії про межі людського буття, що передбачає буденне, граничне та метаграничне буття людини з відповідним світоглядом, можемо припустити, що у певному екзистенціальному світогляді деструктивна самореалізація проявляється по-різному.

У світогляді буденному через нездатність до критичного сприйняття світу, часто в певних крайніх ситуаціях, особистість стає руйнівною силою, яка здатна знищувати відносини, долі і навіть своє та чуже життя.

У світогляді особистісному через постійне прагнення до реалізації своїх потенційних можливостей виходячи із цінностей і пріоритетів особистість проявляє себе деструктивно у прагненні до влади як самовираження будь-якими методами, нехтуючи соціальними нормами і нормами моралі. У негативній самореалізації даного світогляду виникають такі поняття, як «популізм» та «конформізм».

На нашу думку, проявів негативної самореалізації у людини з філософським світоглядом немає. Але є певний ризик для даного екзистенціального світогляду, точніше особистості, що їй притаманний, відходження від соціуму, «занурення у себе». Не можемо стверджувати, що для особистості, індивідуальності це є негативним проявом, адже даний світогляд є цілісним і красивим у всіх його проявах. Але людина – істота соціальна і вона має потребу жити «суспільно».

Висновки. Здійснивши ґрунтовний аналіз розуміння основних дефініцій досліджуваної проблеми у сучасному науковому дискурсі, можемо говорити про те, що:

1) проблема самореалізації та самоактуалізації у бутті сучасної людини є досить актуальною;

2) категорії «самоактуалізація», «самоздійснення» та «самореалізація» не є тотожними, хоча доповнюють одна одну і формують «цілісну самореалізацію»;

3) уніфікованого розуміння та визначення даних категорій у сучасному філософсько-освітньому дискурсі не існує, ці категорії трактуються та усвідомлюються по-різному відносно конкретної проблеми.

Феномен деструктивної самореалізації у сучасному філософсько-науковому дискурсі залишається без достатньої уваги. Дана проблема підлягає більш глибокому філософському осмисленню та має перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. Москва : Республика ; Культурная революция, 2006. 269 с.
2. Цымбал Е.А. Самореализация и творчество личности в обществе потребления. *Научная мысль Кавказа*. 2018. № 2(94). С. 26–28.
3. Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2017. 394 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / ред. В.І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
5. Бех І.Д. Самореалізація особистості як визначальний чинник її життєдіяльності. *Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю, м. Полтава, 23 березня 2017 р. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. С. 31–36. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7947/1/10.pdf/>.
6. Петренко Н.В. Самоактуалізація та самореалізація особистості у філософсько-освітньому дискурсі. *Грані*. 2016. № 7. С. 52–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2016_7_11.
7. Московець Л. Самоактуалізація та самореалізація особистості: філософсько-психологічне розуміння. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 5. С. 51–56.
8. Гарасимів Т.З., Базарник Б.І. Самореалізація як соціальний розвиток особистості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 218–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_37.
9. Кокун О.М. Життєве та професійне самоздійснення як предмет дослідження сучасної психології. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9. С. 1–5.
10. Хамітов Н., Крилова С. Філософський словник. Людина і світ. Київ : КНТ, 2018. 193 с.
11. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах; пер. з нім. Київ : Дух і літера, 2011. 336 с.
12. Современная практическая психология в обеспечении ресурсов самореализации личности : монография. Ростов-на-Дону : ЮФУ, 2016. 305 с.
13. Аббаньяно Н. Экзистенция как свобода. *Вопросы философии*. 1992. № 6. С. 30–45.
14. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / пер. с нем. Москва : Весь Мир, 2003. 416 с.
15. Байлук В.В. Человечествознание. Самопознавательная самореализация личности как закон успеха : монография. Екатеринбург, 2014. 95 с.

REFERENCES

1. Bodriiyyar, Zh. (2006). Obshestvo potrebleniya. Ego mify i struktury [Consumer society. Its myths and structures]. Moskva : Respublika; Kulturnaya revolyuciya. 269 p. [in Russian].
2. Tsyymbal, E.A. (2018). Samorealizatsiya i tvorchestvo lichnosti v obschestve potrebleniya [Self-realization and creativity of an individual in a consumer society]. *Nauchnaya myisl Kavkaza*. no. 2 (94). pp. 26–28. [in Russian].
3. Khamitov, N.V. (2017). Filososfsjka antropologhija: aktualjni problemy. Vid teoretychnogho do praktychnogho povorotu [Philosophical anthropology: current issues. From theoretical to practical turn]. Kyjiv : KNT. 394 p. [in Ukrainian].
4. Filososfsjkyj encyklopedychnyj slovnyk (2002) / NAN Ukrainy, In-t filosofiji imeni Gh.S. Skovorody / red. V.I. Shynkaruk [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyjiv : Abrys. 742 p. [in Ukrainian].
5. Bekh, I.D. (2017). Samorealizacija osobystosti jak vyznachaljnij chynnyk jiji zhyttjedijaljnosti. *Baghatovymirnistj osobystosti: teorija, psykhodiagnostyka, korekcija*: zb. nauk. pracj za materialamy Vseukr. nauk.-prakt. seminaru z mizhnar. uchastju (m. Poltava, 23 bereznja 2017) [Self-realization of the individual as a determining factor in his life. Multidimensionality of personality: theory, psychodiagnosics, correction]. Poltava : PNPu imeni V. Gh. Korolenka. pp. 31–36. [in Ukrainian]. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7947/1/10.pdf/>
6. Petrenko, N.V. (2016). Samoaktualizacija ta samorealizacija osobystosti u filososfsjko-osvitnjomu dyskursi [Self-actualization and self-realization of personality in philosophical and educational discourse]. *Ghrani*. no.7. pp. 52-57. [in Ukrainian]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2016_7_11

7. Moskovec, L. (2019). Samoaktualizacija ta samorealizacija osobystosti: filosofskjo-psykholohichne rozuminnja [Self-actualization and self-realization of personality: philosophical and psychological understanding]. *Imidzh suchasnogho pedagogha*. no. 5. pp. 51-56. [in Ukrainian].
8. Gharasymiv, T.Z., Bazarnyk, B.I. (2016). Samorealizacija jak socialnyj rozvytok osobystosti [Self-realization as a social development of personality]. *Visnyk Nacionaljnogho universytetu «Ljvivs'jka politehnika»*. *Jurydychni nauky*. no.837. p. 218–223. [in Ukrainian]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_37
9. Kokun, O.M. (2013). Zhyttjeve ta profesijne samozdijsnennja jak predmet doslidzhennja suchasnoji psykholohiji [Life and professional self-realization as a subject of research of modern psychology]. *Praktychna psykholohija ta socialna robota*. no. 9. pp. 1 – 5. [in Ukrainian].
10. Khamitov, N., Krylova, S. (2018). *Filosofskiy slovnyk. Liudyna i svit [Philosophical dictionary. Human and world]*. Kyiv : KNT. 193 p. [in Ukrainian].
11. Luman, N. (2011). Ponjattja cili i systemna racionalnistj: shhodo funkciji cilej u socialnykh systemakh; per. z nim [The concept of purpose and system rationality: on the function of goals in social systems]. Kyjiv : Dukh i litera. 336 p. [in Ukrainian].
12. Sovremennaya prakticheskaya psihologiya v obespechenii resursov samorealizatsii lichnosti : monografiya. (2016) [Modern practical psychology in providing resources for self-realization of the individual: a monograph]. Rostov-na-Donu : Izdatelstvo Yuzhnogo federalnogo universiteta. 305 p. [in Russian].
13. Abbanyano, N. (1992). Ekzistentsiya kak svoboda. *Voprosyi filosofii [Existence as freedom. Questions of philosophy]*. no.6. pp. 30 – 45. [in Russian].
14. Habermas, Y.u. (2003). *Filosofskiy diskurs o moderne. Per. s nem [Philosophical discourse on modernism]*. Moskva : Ves Mir. 416 p. [in Russian].
15. Bayluk, V.V. (2014). *Chelovekoznanie. Samopoznavatel'naya samorealizatsiya lichnosti kak zakon uspeha: monografiya [Anthropology. Self-cognitive self-realization of the personality as a law of success: a monograph]*. Ekaterinburg. 95 p. [in Russian].

Dobrovol'ska Viktoriia Anatoliivna

Candidate of Historical Sciences (Ph. D), Associate Professor
Head of the Department of Humanities and Social Sciences and Innovative Pedagogy
Kherson State Maritime Academy
20 Ushakova Avenue, Kherson, Ukraine

Misievyh Svitlana Volodymyrivna

Senior Lecturer at the Department of Humanities and Social Sciences and Innovative Pedagogy
Kherson State Maritime Academy
20 Ushakova Avenue, Kherson, Ukraine

**THE PHENOMENON OF DESTRUCTIVE SELF-REALIZATION
IN THE BEING OF MODERN HUMAN: METAANTHROPOLOGICAL APPROACH**

The article examines the actual problem of destructive (negative) self-realization in the life of modern human. The problem of the formation of spirituality in a post-industrial society is a universal problem. The spiritual development of the personality is the key to a worthy holistic self-realization. Destructive self-realization can be manifested at the level of distortion of self-realization motivation, at the level of means and methods of its realization, at the level of the result of self-realization. It is noted that the phenomenon of negative self-realization in modern scientific discourse is insufficiently studied.

The purpose of the study is to philosophically understand the problem of destructive self-realization in human existence, to substantiate the phenomenon of negative self-realization from the standpoint of the method of metaanthropology. The methodological basis of the work are methods of deduction, analysis, synthesis, systematization, generalization, comparative and phenomenological methods.

An important result of the study is that the self-realization of the personality is an important condition for full human life. The self-realization of the personality as a determining factor of its activity, as

social development of the personality is considered. Self-realization reveals the cognitive, value and communicative potential of man. The interrelation of self-realization with the categories of self-actualization, self-realization, being is analyzed. Emphasis is placed on an important form of self-realization – professional self-realization. It is characterized by a high level of disclosure of the personal potential of the specialist in the chosen profession. The category of being is fully revealed in three dimensions: everyday, extreme and meta-limited. The content of negative self-realization and the reasons of its occurrence are characterized. One of the main reasons for destructive self-realization is a person's ignorance of himself. Negative self-realization is a rejection of the opportunities that the world provides for the realization of human. Distortion of values and motivational component of self-realization can occur in various spheres of life. Examples are given of how destructive self-realization is manifested within the everyday and personal level of worldview. It has been suggested that there are no manifestations of negative self-realization in a person with a philosophical worldview. Destructive self-realization is destructive, so society cannot exist on its basis.

Key words: *self-realization, self-actualization, self-realization, being, destructive self-realization, metaanthropology.*